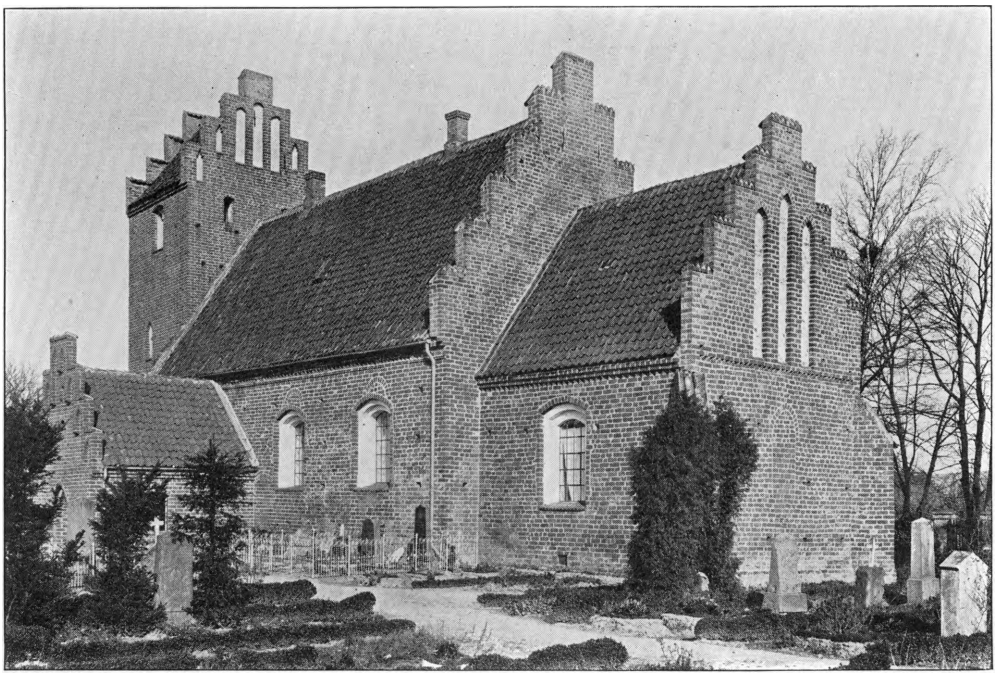

M. M. 1916

Fig. 1. Ørslev. Ydre, set fra Sydøst.

ØRSLEV KIRKE

BAARSE HERRED

Kirken, der ved Klemmebrevet 1555 blev *Anneks* til Udby[1], tilhørte Kronen og laa 1721—1776 under Ryttergodset. Ved dettes Bortsalg fik Baron B. Iselin overdraget Jus patronatus, og Kirken har siden tilhørt Iselingen.

Kirken ligger paa en Højning sydvestligt i Byen. Kirkegaardens nordre og søndre Hegnsmure er delvis sengotiske, af store Munkesten i Munkeskifte. Ved Sydvesthjørnet ligger en sengotisk *Kirkelade* (Fig. 3), hvis bedst bevarede Del er Nordgavlen, der forneden har Bæltemuring af Kridtkvadre og Munkesten og derover en blændingsprydet Taggavl af Præstøtype, med Savskifte nederst og med Cirkelblændinger mellem to Rækker smalle Piber, hvis bevarede Overdækninger er Kridtkvadre med Karvesnit. Andre Overdækninger er forsvundne sammen med Kamtakkerne. Den øvrige Del af Bygningen (ydre Maal: 12,40 × 7,25 m) er stærkt omdannet og indrettet til moderne Beboelse;

Taget er straatækt[2].

Bygningen har Kor og Skib fra romansk Tid med senromansk Vestforlængelse samt Vaabenhus og Taarn, begge fra sengotisk Tid.

Den romanske Murstenskirke er opført o. 1200—50. Munkestenene, i Munke-

skifte, maaier o. 28 × 12,5—13 × 9 (fem Skifters Højde: 52 cm); Fugerne er ryggede eller glattede. Murene har en Sokkel med et afrundet øverste Skifte og en tre Skifter høj Gesims med et rundstavprofileret nederste Led, hvorover et ligetandet Savskifte. Det næsten kvadratiske Kor, hvis Mure er spinkle, er stærkt ombygget i gotisk Tid og desuden moderne restaureret, saaledes at man af oprindelige Detailler kun ser Soklen og Rester af Gesimsen (paa Nordsidens vestre Del). De to gotisk-skraatstillede Støttepiller paa Korets Østhjørner er næppe samtidige med Bygningen, skønt den ene af dem har Sokkel ganske som de andre Mure. Langt bedre bevaret staar Skibet, hvis Murhøjde er o. 5,80 m; Vinduerne, to i hver Langside, ses som Rundbuestik over de nuværende, med Buetoppene o. 35 cm under Gesimsen; i det mindste paa

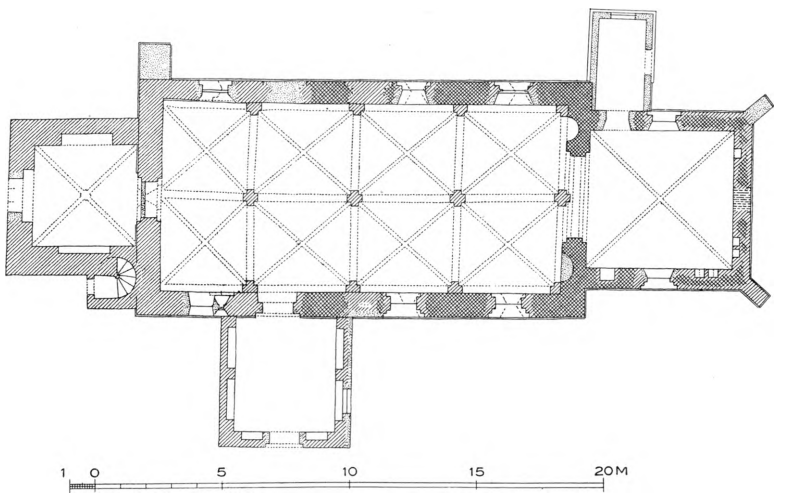

Fig. 2. Ørslev. Plan. 1:300. Maalt af C. G. Schultz 1934.

de indre Smige har de fin Mørtelpuds, der er tykkest ved Lysningen og tyndere indefter, saaledes at den ikke helt naar Vinduets Vægkant. Dørene, som begge er tilmurede, er saa brede, at Karmene maa have været falsede. Norddøren (Fig. 4), som er bedst bevaret, har haft Kantprofil paa Vangerne og paa den runde Bue, der ligesom Syddørens Bue har Prydstik af Løbere. Over Norddøren er der i Muren indridset fire koncentriske Cirkler, den yderste o. 60 cm i Tvm., muligvis som Konturer for en forsvundet kalkmalet Dekoration. I det Indre er bevaret den oprindelige Triumfbue, der er falset paa begge Vangekanter og dobbeltfalset paa begge Buekanter, og som flankeres af to rundbuede Alternicher i Triumfvæggen, den søndre tilmuret, den nordre nu brugt som Kakkelovnsniche og forhugget opefter. Endvidere findes der, i Skibets Østhjørner, nu kun synlige over de indbyggede Hvælv, afrundede Hjørnepiller, der har naaet helt op til Bjælkeloftet og noget under deres øverste Ende har en tresidet profileret Kridtstensring. Skibets Vægge har før Hvælvenes

Indbygning staaet hvidkalkede. Vestgavlen er forsvundet ved Opførelsen af *Vestforlængelsen,* der er tilbygget meget snart, maaske kun efter faa Aars Forløb, og som i Murteknik svarer til den oprindelige Kirke (Munkestenene noget kortere — o. 25 cm — og i det hele en Smule mindre). Ogsaa Soklen og Gesimsen fortsættes paa Forlængelsen, den sidstnævnte med den Forskel, at det rundstavprofilerede Led erstattes af et hulkantet. Ligesom i Allerslev er Kirkens ældste Døre tilmurede og erstattede af et Sæt nye, der begge har Spidsbuer med Prydstik og False, maaske med flere Karmled. Norddøren (Fig. 4) er tilmuret; Syddøren, som endnu er i Brug, stærkt overpudset og med fladbuet Inderparti. Spidsbuer med Prydstik genfindes i de smigede, slanke, smalle Vinduer, af hvilke Vestforlængelsen har haft tre, Nordvinduet stærkt ødelagt, Sydvinduet nu kun lukket i Lysningen. Mod Sædvane er der ogsaa bevaret et Vestvindue, der ligesom de andre har falsede Inderkarme, og som ses at være pudset paa Indersmigens Bue, hvor Mørtelen er afskaaret efter en bestemt Linie o. 15 cm fra Kanten af Falsen. Den bag Taarnet skjulte *vestre Taggavl,* der først har faaet sin Form ved en senere gotisk Ombygning, har tre spidsbuede Højblændinger, den midterste højest, med mørtelpudsede Felter.

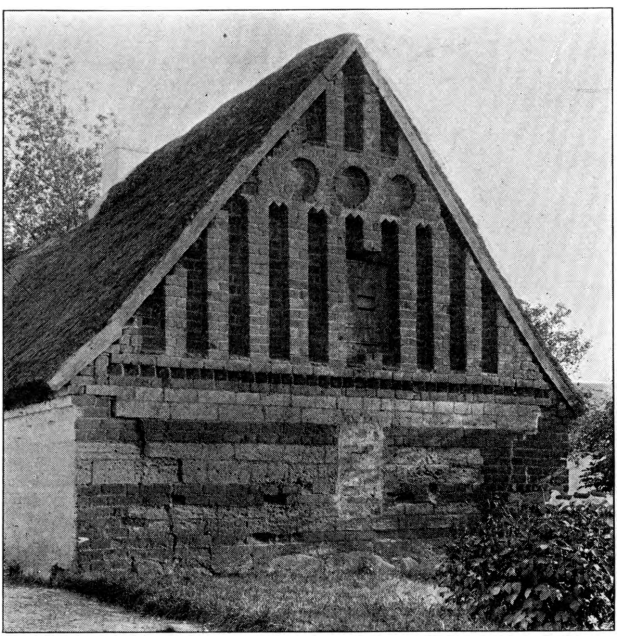

Fig. 3. Ørslev. Kirkeladens Nordgavl. M. M. 1916

Gotiske Ændringer og Tilbygninger, alle af Munkesten i Munkeskifte, fra Tiden o. 1500. *Koret* er, som nævnt, ret stærkt ændret. Det har faaet et nu tilmuret, stejlt spidsbuet Østvindue, Taggavlen er ombygget med tre spidsbuede Højblændinger (som Vestforlængelsens) over et Savskifte og senere udstyret med Kamtakker; endelig er Gesimsen for Størstedelen fornyet og forhøjet med flere Skifter, hvoriblandt et øvre Savskifte med skæve Tænder. Korvæggenes talrige Vægnicher, af hvilke der i Østvæggen er tre trappestikdækkede, i Sydvæggen to spærstikdækkede og een spidsbuet, er vanskelige at tidsfæste, men Korets Ombygning staar utvivlsomt delvis i Forbindelse med, at det sengotiske Hvælv er indbygget i Væggene uden Hjørnepiller. Det

har Halvstensribber (brede Overribber af krydsstillede Sten). Af Aftryk paa Taggavlens Inderside ses, at Korets Tagværk en Tid har haft gotisk Krydsbaandstype, men det nuværende Tagtømmer er udpræget sengotisk, af Tagstolstype med Huljerns Stregnumre.

Ved *Skibets Overhvælvning* har man gjort Rummet *toskibet* (Fig. 5); de 2 × 4 Hvælv, med Halvstensribber og stærkt buklede Kapper (ingen Overribber), hviler ikke blot paa Vægpiller, men ogsaa paa Midtpiller, af hvilke den østre staar midt for Korbuen. Kun ved Vestvæggen mangler Pillerne, hvad der tyder paa, at Hvælvene er samtidige med eller yngre end Taarnet.

Taarnet er indtil Trappehusets Gesims muret i polsk Skifte, derover i alminde-

I. Hertzsprung 1897

Fig. 4. Ørslev. Skibets Nordmur.

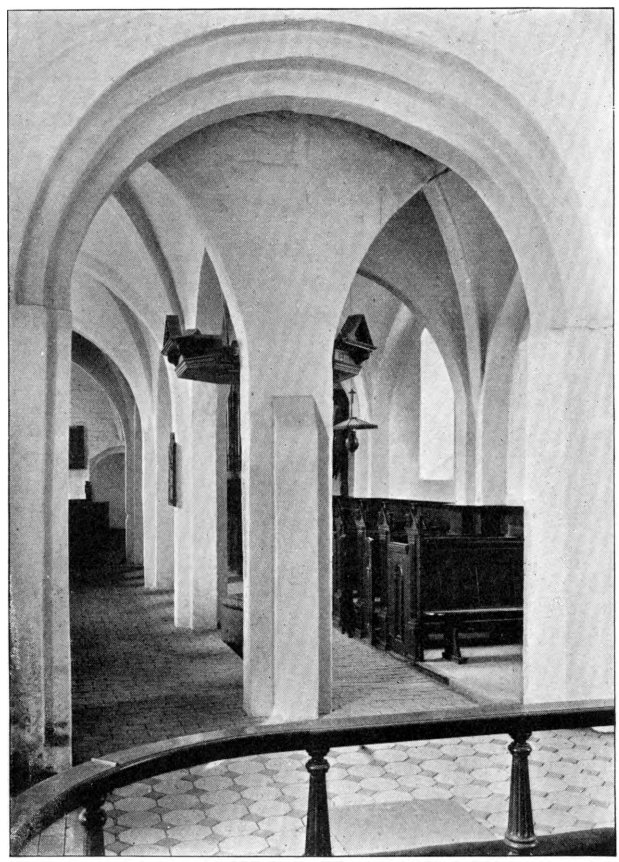
ligt Munkeskifte. Mod Sædvane er der ingen Taarnbue, men kun en fladbuet, falset, senere tilmuret Dør. Taarnrummet, der nu tjener som Ligkapel, har i de andre Vægge spidsbuede Spareblændinger, af hvilke den vestre har omfattet et af den moderne Dør fortrængt Vindue i spidsbuet Spejl, og det overdækkes af et Hvælv med Halvstensribber, som mødes i en Toprude. Mellemstokværket har fladbuede Glugger i spidse Felter og Spareblændinger ligesom Taarnrummets. Klokkestokværkets Glamhuller er ret forskellige, det vestre spidsbuet tvillingdelt med Firkantglug i Spejlet, det nordre og søndre udelt fladbuet; mod Øst findes to fladbuede, adskilte af Skibets Tagryg. Af Gavlene er kun den østre gammel, syvtakket med Højblændinger, de tre midterste fladbuede, de andre med Trappestik. Tagværket er af Krydsbaandstype.

Vaabenhuset, der i Sydgavlen har polsk Skiftegang, i Flankemurene almindeligt Munkeskifte, er saa stærkt moderniseret, at kun Væggenes fladbuede Blændinger er bevarede i oprindelig Stand.

Sakristiet blev tilbygget 1777 (Kaldsbog), men er atter ombygget sidst i 1800'erne.

Ved en Reparation af Taget 1667 købtes 300 Hulsten og 400 Dæksten hos Laus Pottemager, hvert Hundrede 1 Daler (Rgsk.) 1674 kom 100 Hulsten over en ny Pille. Ved en Hovedistandsættelse 1810 blev Kirken gulfarvet ud- og indvendig, og overalt kom der nye Vinduer (Kaldsbog).

Kirken staar nu renset, med Spor af Rødkalkning. Kun Vinduernes Karmfalse er hvidkalkede, omkring Støbejernsstel. Tagene er teglhængte, det Indre hvidkalket. En Støttepille paa Skibets Nordside er moderne.

M. M. 1916

Fig. 5. Ørslev. Indre, set mod Vest.

INVENTAR

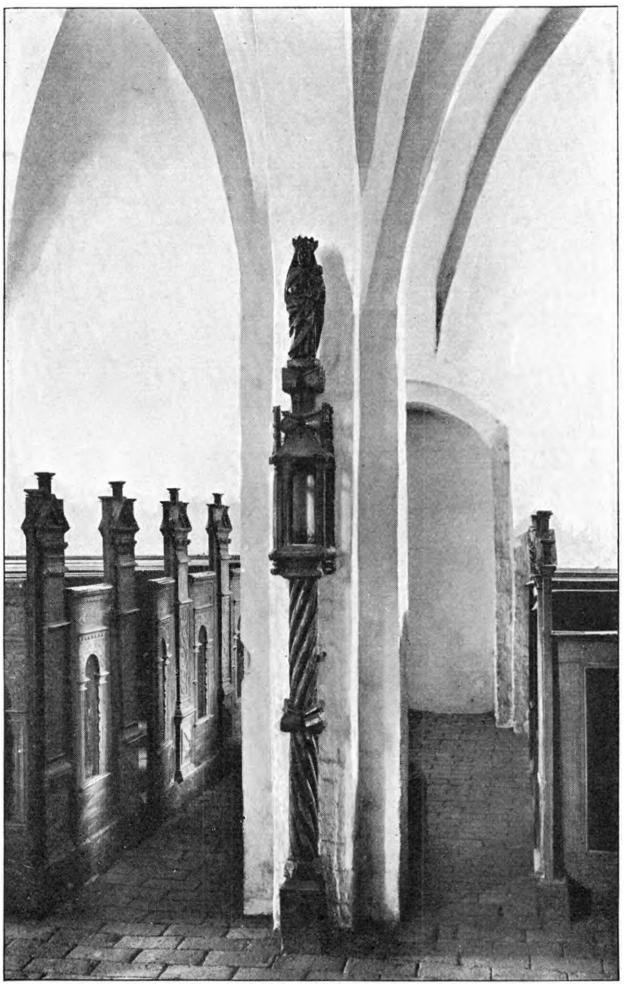
Alterbordet ved Korets Østvæg skal være muret af store, røde Sten, dækket af tyndt blaagraat malet Pudslag, men skjules af ny Brædde-beklædning. I Alterbordet skal 1853 være fundet en †*Relikvie-Kapsel* af Bly, anbragt i Bordet paa samme Maade som i Vollerslev[3].

Den gamle *Alterbordsforside,* 193,5 × 98 cm, nu ophængt paa Skibets Vestvæg, bestaar af tre Egebrædder, hvorpaa Nadverens Indstiftelse er malet. Billedet, der viser en Renaissancestue, er signeret CGB 1606 (paa Bænken tilhøjre i Billedet). Nyere Fyrretræsramme.

†*Alter klæder.* Det ene, med Kniplinger om, var foræret af sal. Samuel Ild; det andet var af karmosin Kamelhaarsplyds med Sølvgalloner, broderet Kongenavn og 1731 (Rgsk.).

Altertavle af Fyr, lavet 1741 for 44 Rdl. af Snedker Oluf Jacobsøn paa Witzøegaard (Antvorskov Amt). Paa den brudte Gavl er anbragt en Straalesol med reliefskaaret JHS, i Gavlfeltet er opmalet C 6 og S M's kronede

Spejlmonogram og paa Storsøjlernes Gesims »Anno 1744«. Maleriet, Kristi Nedtagelse af Korset, var af Maler Getreuer i København og kostede 16 Rdl. (Rgsk.), men dette er senere erstattet af et nu ret medtaget Maleri, Gravlæggelsen, en Kopi efter et italiensk Billede. Rammens brogede Farver er nyere. Den tidligere †*Altertavle* var meget gammel, og det, som skulde være Billedværk, var gjort af Ler og Gibs, som faldt af og foraarsagede Urenlighed paa Alteret (Rgsk. 1744).

I. Hertzsprung 1897

Fig. 6. Ørslev. Monstranshus.

Altersølv. *Kalk* af kbh. Prøvesølv 1778, 23,2cm høj, med rund Fod, tyndt Skaft, rund Knop og stort Bæger, hvorpaa graveret: »Reinhard Iselin Anna Elisabeth Iselin Anno 1778«; Mestermærke for Zach. Jonsen (Olrik 487). *Disk* med Hjulkors og samme Mærker.

Oblatæske af kbh. Prøvesølv 1779, lille, glat, rund, med samme Navne graveret; Mestermærke for Andreas Holm (Olrik 18).

Den nuværende Kalk og Æske blev (ifølge Kaldsbogen) omgjort af de ældre Vasa sacra, nemlig en forgyldt Kalk og Disk, Vægt 38 Lod 3½ Kvint, og en Sølvæske 3 Lod 3½ Kvint, der var foræret af Beata Rosenkrantz, Otto Bielkes Enke, og Ane Sophia Ulfeld 1686 (Inventarium 1703).

1664, efter Svenskernes Plyndringer, var Kalk og Disk af Messing. 1666 købtes Kalk og Disk af forgyldt Sølv, 41 Lod, af Borre Kirke paa Møn (Rgsk.).

Alterstager, 47 cm høje, med balusterprofilerede Skafter; fra o. 1600.

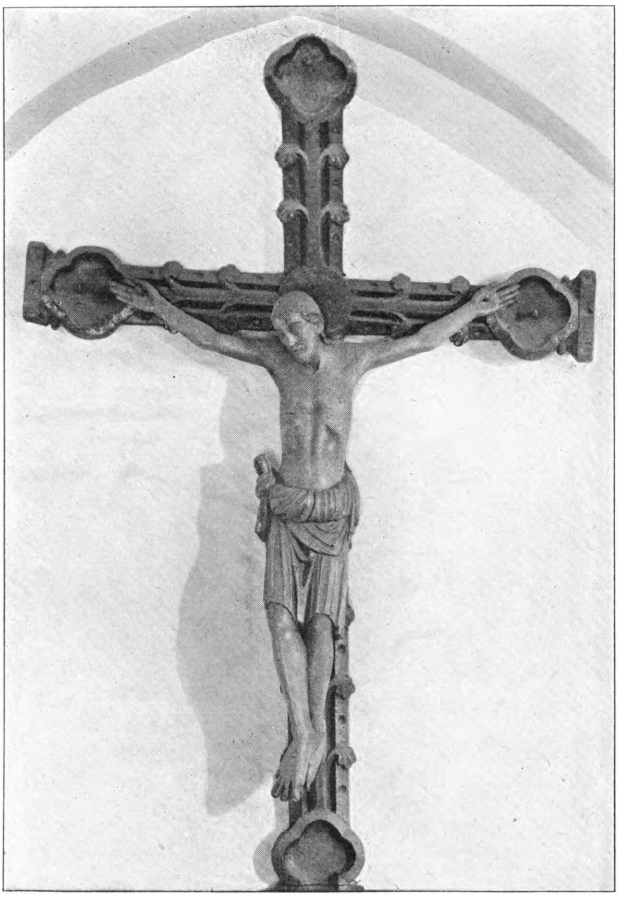
Monstranshus (Fig. 6), o. 236 cm højt, sengotisk, nu ved en af Midtpillerne. Over en snoet Fodsøjle staar en firkantet Spirlanterne, kun 28,5 cm høj, med

fire Støttepiller paa Hjørnerne og kronet af fire Smaaspir omkring et kraftigere Spir med en dermed i eet skaaret Maria med Barnet, der har lang Kjortel og holder en Rosenkrans i Haanden. Renset, men Spor af rød Farve.

†Messehagel og Messesærk manglede 1664; »Svensken borttog dem« (Rgsk.). I Messehagelen fandtes, da den blev opsprættet 1810 for at repareres, indstukket en Seddel, skrevet af Magister Ivar Dam, hvorefter den var skaaret, syet og stafferet af hans Hustru Karen Hansdatter Gjemse og første Gang brugt S. Hansdag 1713; Johan Grundtvig tilføjede forskellige Oplysninger paa Sedlen (Kaldsbog).

†Ildkar af Jern, nævnt 1703.

Korbuekrucifiks (Fig. 7), nu paa Skibets Nordvæg, fra unggotisk Tid, o. 1250—1300. Den smukke, velbevarede Figur, o. 155 cm høj, minder om Lillehedinge-Figuren (S. 460), men er kraftigere modelleret. Det fine Hoved hælder til venstre og har aabne Øjne. Der er ingen Spor af Krans eller Tornekrone; Haaret er glat, men falder i en Bølge om Øret. Det fuldstændigt bevarede Korstræ har Midtstamme, hvorfra Akantusblade skyder ud over Kanterne, Glorieskive og fordybede Firpasmedailloner indenfor lige afskaarne Endeled med Ædelstens huller; lignende Huller findes langs Randen, mellem Livstræets Blade (Beckett, Danmarks Kunst II, Fig. 161—62). Brunlige nye Farver[4].

M. M. 1916

Fig. 7. Ørslev. Korbuekrucifiks.

Font af Granit, med flad øvre Tovsnoning om den cylindriske Kumme, Tvm. 73 cm (intet Afløb); lav, rund Fod med Skaftring, nu vistnok stærkt nedgravet. Stenen er oliemalet.

Fad af sydtysk Arbejde, 58,5 cm i Tvm., med Bebudelsen omgivet af Hjort- og Hundfrise, der gentages paa Randen. Stærkt slidt.

Fontehimmel, ottekantet med Trekantgavle, enkelt snedkrede, i Højrenaissance, fra o. 1600, maaske af Bertel Snedker, indsat 1741 af Peder Terkelsen. Paa Frisen er et nyopmalet Aarstal 1744.

†Guldbroderet Chrislentøj med 2 Huer, givet 1782 af Enkebaronesse Iselin (Kaldsbog).

Prædikestol (Fig. 8) i Bruskbarok fra 1639, af Abel Schrøder, omtrent som Everdrup-Stolen (S. 848). Hermerne forestiller Haab, Kærlighed, Retfærdighed, Klogskab og Styrke. Foran Storfelternes Arkader, af hvilke de to første har bevaret deres Intarsia, staar Statuetter: Kristus med Verdenskuglen og Evangelisterne; af de oprindelige Nedhæng under Postamenterne, med indskaarne Navne, er kun »Salvator« og »S. Matheus« bevaret. Paa det kraftigt svungne Postament er reliefskaarne Indskrifter i Bruskkartoucher: »1639 Mester Jens Woldum, Niels Espensøn Kirkew«. Samtidig Himmel med Bruskbaroktoppe, hvori Kerubhoved, Reedtzvaaben, kronet C 4, og Høgvaaben, henvisende til Lensmanden Frederik Reedtz og Hustru Sofie Høg. Stol og Himmel er overmalet som Altertavlen, omkring 1925. En ældre Opmaling: hvide Figurer, blaa og sorte Fyldinger, har været synlig i Halvfaget, hvor der ogsaa er malet »Renov. 1744«. Himlens Kartoucher har en fra 1744 bevaret Staffering.

M. M. 1916

Fig. 8. Ørslev. Prædikestol 1639 af Abel Schrøder.

Stoleværk af Fyr, lukket. Nordsidens Stader, fra o. 1600, har paa Endeplankerne enkle, toskanske Pilastre og krones af Trekantgavle med tre Spirtoppe; Dørene har simple profilerede Arkader. Sydsidens Stader, fra o. 1625, har rigere Bosse-Pilastre med Fladsnitranker og Dørene Arkadefelter med lignende Rankeværk, der ogsaa genfindes paa Indgangspanelerne; paa Øst-

sidens Pilastre er indskaaret: HMS KW RAS KW (Kirkeværge) og senere 0 L S K W 1830. Nu mørkt egetræsaadret.

1744 blev Kirkens Inventar stafferet af Maler Niels Christensen Lund fra Slagelse. Den nye Altertavle blev malet med fine Farver, forgyldt paa alle Vaser, Gloria og de kgl. Navne, og fik Indskrifter med forgyldte Bogstaver; Prædikestolen med sin Trone, som ikke forhen havde været malet, blev i ligemaade zirlig malet og forgyldt; Skrifte- og Degnestolen malet udvendig efter Altertavlens Kulører; Daabsstenen anstrøgen og dens Trone af ny opmalet og Indskrifter sat med gule Bogstaver; Pulpiturets glatte Panelværk malet i Fyldinger af blaa Marmor, Loftet derunder anstrøget med blaa Limfarve og gule Stjerner; Krucifikset, som stod lige for Kirkedøren, malet med Livfarve og gult Skærf; Mur-Panelerne malede røde; Skilderiet, som hang i Koret, renoveret i sin Maling. Om Altertavlen maledes et Gardin med Limfarve (Rgsk.).

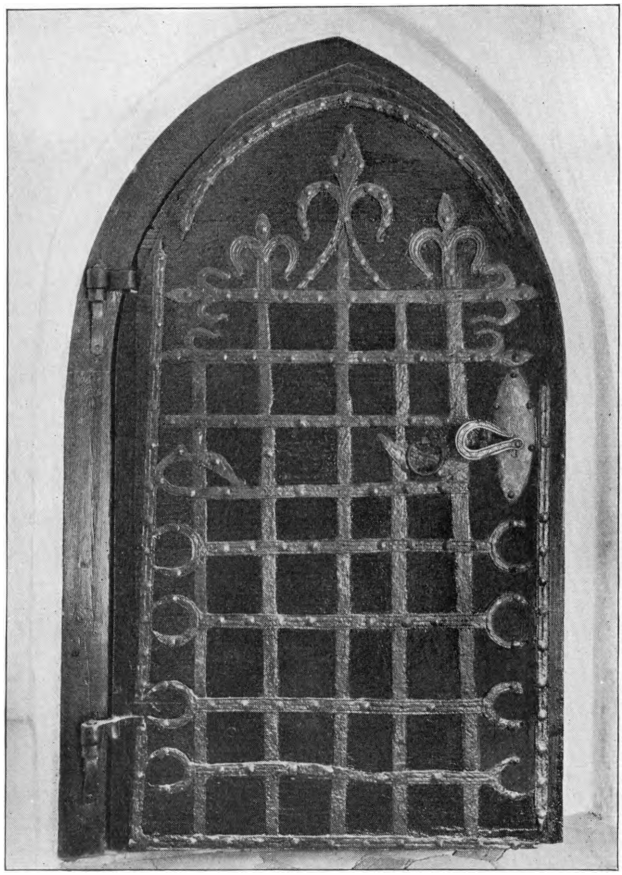

Fig. 9. Ørslev. Dør. M. M. 1916

†Pulpitur. 1703 indrettede Sognemændene — efter Sognepræstens »vindskibelige« (venskabelige?) Tilskyndelse — paa egen Bekostning et Pulpitur i Kirkens Vestende, saasom til den store Menighed var knap Rum (Rgsk.).

Dør (Fig. 9), middelalderlig, mellem Skib og Vaabenhus, af vandrette Egeplanker, og beslaaet med lodrette og vandrette Jernskinner. Af disse ender de øvre i Liljer, de nedre i hesteskoformede Buer, medens Kantskinnerne afsluttes med smaa reliefsmedede Dyrehoveder. Laas, Haandtag og Nøglebeslag er nyere, og Fløjens oprindelige Bagklædning er beskaaret og omdannet (Hetsch: Industrielle Tegninger 1880; Ældre nord. Arch. 2. S. 2. R. 11).

Taarnur, lavet af Urmager Johan Galle i Næstved 1744 for 110 Rdl. (Rgsk.), er istandsat af Bertram Larsen.

Klokker. 1) Mellem Korsblomstfrise med Grenefyld og Akantusfrise: »Mit Gottes Hilfe bin ich aus dem Flier (!) geflossen Felix Fuchs hat mich gegossen Anno 1630«. Tvm. 114 cm.

2) Mellem Akantusfriser: »Soli Deo Gloria me fecit Johann Barthold Holtzmann Hafniae Anno 1741«. Tvm. 67 cm. Klokken blev anskaffet af nyt (Rgsk.).

GRAVMINDER

Gravsten over Niels Jacobsøn, født i Biørnemosegaard i Fyn, boende i Hr. Laurids Jacobsøns Anneksgaard i Ørslev, død dér 29. Aug. 1617. To Bomærkeskjolde med EIS og NIS. Ølandsk Kalksten, 115 × 71 cm, liggende midt for Alteret.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1661—72, 1700—68 (RA), 1664—1768 (med Inventarier 1703 og senere), 1728—76 (LA). — Kaldsbøger fra 1776 (ved Embedet). — Præsteindberetning 1755 (NM). — Museumsindberetninger af Sophus Müller og D. Laub 1877, M. Mackeprang og C. M. Smidt 1916—17. Revideret af C. A. J. og V. H. 1928.

[1] H. F. Rordam: Danske Kirkelove I, 434. [2] 13. Juli 1697 blev det tilladt at nedtage Kirkeladen. [3] Indberetning (NM) om Alterbordet i Vollerslev (S. 259). [4] Francis Beckett: Danmarks Kunst II, 128.

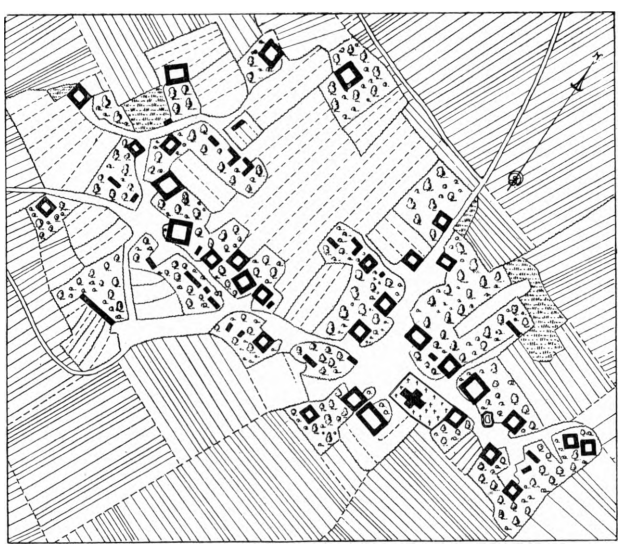

Fig. 10. Ørslev 1770.